

Sygn. akt I ACa 1060/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Dorota Markiewicz

Sędziowie: SA Edyta Jefimko (spr.)

SO (del.) Anna Strączyńska

Protokolant: Weronika Trojańska

po rozpoznaniu w dniu 10 maja 2016 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W.

przeciwko Przedsiębiorstwu Rolnemu (...) sp. z o.o. z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 28 listopada 2014 r., sygn. akt II C 1445/13

1. zmienia zaskarżony wyrok:

a) w punkcie pierwszym częściowo w ten tylko sposób, że zasądza od Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W. kwotę 100 000 zł (sto tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 24 stycznia 2006 r., z tym że od dnia 1 stycznia 2016 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie - do dnia zapłaty,

b) w punkcie drugim w ten sposób, że zasądzoną od Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W. na rzecz Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. tytułem zwrotu kosztów procesu kwotę 22 617 zł (dwadzieścia dwa tysiące sześćset siedemnaście złotych) podwyższa do kwoty 29 004 zł (dwadzieścia dziewięć tysięcy cztery złote),

c) w punkcie trzecim w ten sposób, że nakazuje pobrać od Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie kwotę 9 026 zł (dziewięć tysięcy dwadzieścia sześć złotych) tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych, a w pozostałej części kosztami tymi obciąża Skarb Państwa – Sąd Okręgowy Warszawa Praga w Warszawie,

2. oddala apelację w pozostałej części,

3.zasądza od Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W. kwotę 841 zł (osiemset czterdzieści jeden złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Edyta Jefimko Dorota Markiewicz Anna Strączyńska

Sygn. akt I ACa 1060/15

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 16 stycznia 2006 r. Agencja Rynku Rolnego w W. domagała się zasądzenia od pozwanego Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. w W. kwoty 867 500 zł z ustawowymi odsetkami:

- od kwoty 70 000 zł od dnia 29 września 2000 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 80 000 zł od dnia 11 października 2000 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 250 000 zł od dnia 9 listopada 2000 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 395 800 zł od dnia 23 listopada 2000 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 25 000 zł od dnia 30 listopada 2000 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 25 000 zł od dnia 30 listopada 2000 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 9 200 zł od dnia 1 grudnia 2000 r. do dnia zapłaty.

Strona powodowa wskazywała, iż kwota żądana pozwem stanowi nienależnie pobraną przez pozwaną spółkę dopłatę do ceny skupu pszenicy ze zbiorów w 2000 r., jako że transakcje sprzedaży zboża w rzeczywistości nie miały miejsca, przywołując jako postawę prawną swego żądania art. 410 § 2 k.c.

Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W. domagało się oddalenia powództwa i zasądzenia kosztów procesu według norm przepisanych, podnosząc iż nie wystąpiła żadna z przesłanek określonych w art. 410 § 2 k.c., uzasadniających uznanie otrzymanych dopłat za świadczenie nienależne.

Wyrokiem z dnia 2 sierpnia 2012 r. Sąd Okręgowy Warszawa Praga w Warszawie zasądził od pozwanego Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. w W. na rzecz Agencji Rynku Rolnego kwotę 867 500 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 19 stycznia 2003 r do dnia zapłaty (punkt I sentencji), oddalił powództwo w pozostałej części (punkt II sentencji), zasądził od pozwanego Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. w W. na rzecz powoda Agencji Rynku Rolnego kwotę 7200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt III sentencji) i nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa –kwotę 43 375 zł tytułem opłaty od pozwu, od której powód był zwolniony (punkt IV sentencji).

Na skutek apelacji strony pozwanej, Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 2 października 2013 r. uchylił zaskarżony wyrok w punktach I, III i IV i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu Warszawa – Praga w Warszawie do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach za instancję odwoławczą. Sąd Apelacyjny uznał, iż nie została rozpoznana istota sprawy poprzez błędne przyjęcie, za podstawę prawną odpowiedzialności strony pozwanej, naruszenia warunków umowy o skup zbóż, podczas gdy pozwana spółka nie jest przedsiębiorstwem skupowym, a jedynie producentem zbóż, a wskazywaną podstawą prawną żądania były przepisy o nienależnym świadczeniu.

W toku ponownego rozpoznawania sprawy Agencja Rynku Rolnego podtrzymywała żądanie pozwu, wskazując iż pozwana spółka jako producent zboża przystąpiła do systemu warunków skupu zbóż ze zbiorów 2000 r. z dopłatami ARR, zawieranych przez podmioty skupujące z ARR, poprzez złożenie oświadczeń o poinformowaniu o

warunkach skupu zbóż. Przywołała także prawomocny wyrok, którym pracownicy pozwanej spółki zostali skazani za potwierdzanie nieprawdy w dokumentacji skupowej i fałszowanie tej dokumentacji, wywodząc, iż stwierdzone w tej dokumentacji dostawy zboża przez pozwaną spółkę na warunkach skupu z dopłatami ARR na rzecz (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o., Kombinatu Rolnego (...) sp. z o.o. i J. K. nie miały miejsca. Powódka akcentowała, że Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W., mimo nie wywiązania się z dostawy zboża w skupie interwencyjnym, uzyskało dokumenty potwierdzające dostawy zboża w skupie i na ich podstawie uzyskało wypłatę dopłat. Precyzując podstawę prawną żądania, powódka podała, iż wypłacone stronie pozwanej dopłaty stanowią świadczenie nienależne, gdyż Agencja wypłacając je nie wiedziała, iż nie była zobowiązana do świadczenia.

Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W. podtrzymywało dotychczasowe stanowisko procesowe, uzupełniając podnosząc zarzut z art. 409 k.c. i wywodząc, iż pozwana zużyła otrzymane od powódki dopłaty, tak że nie jest już wzbogacona, a nie miała obowiązku liczyć się z obowiązkiem ich zwrotu. Pozwana spółka wywodziła, że nie będąc przedsiębiorstwem skupowym nie ponosi odpowiedzialności za nieprawidłowości w prowadzeniu dokumentacji skupowej, a pobrane przez nią dopłaty w łącznej kwocie 867 500 zł były należne, gdyż sprzedawała wyprodukowane przez siebie w 2000 r. zboże przedsiębiorcom legitymującym się zawartymi z Agencją Rynku Rolnego umowami na skup i przechowanie zboża ze zbiorów 2000 roku, którzy to przedsiębiorcy uiścili na jej rzecz cenę.

Ostatecznie, powódka przyznała, że transakcje sprzedaży zbożem między pozwaną spółką a (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o., Kombinatem Rolnym (...) sp. z o.o. i J. K. miały miejsce, akcentując jednak, że odbyły się one poza skupem interwencyjnym z dopłatami ARR, bez zachowania zasad obowiązujących w skupie, co oznacza iż pozwana nie była uprawniona do otrzymania dopłat do ceny skupu, a dopłaty wypłacone jej na podstawie sfałszowanej dokumentacji stanowią świadczenie nienależne.

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie:

I oddalił powództwo;

II zasądził od Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W. na rzecz Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. kwotę 22 617zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

III przejął nieuiszczone koszty sądowe na rachunek Skarbu Państwa.

Powyższy wyrok Sąd Okręgowy wydał na podstawie następujących ustaleń faktycznych i wniosków.

W 2000 roku, w ramach działań interwencyjnych, Agencja Rynku Rolnego zorganizowała skup pszenicy i żyta ze zbiorów w 2000 roku z zastosowaniem dopłat Agencji do cen skupu otrzymywanych przez producentów zbóż. Zasady prowadzenia skupu zbóż określone zostały w zarządzeniu nr (...) Prezesa Agencji Rynku Rolnego z dnia 22 maja 2000 r., przewidującym, iż krajowym producentom pszenicy i żyta, którzy dokonają ich sprzedaży przedsiębiorcom posiadającym zawarte z Agencją Rynku Rolnego umowy, zostaną wypłacone dopłaty do cen skupu. Zasady prowadzenia skupu, warunki sprzedaży uprawniające do uzyskiwania dopłaty i stawki dopłaty do cen skupu zbóż określono w załączniku (...) do zarządzenia. Załącznik ten, zatytułowany „Zasady skupu zbóż ze zbiorów w 2000 r., z dopłatami ARR do cen skupu, skierowanymi do producentów”, w 50 punktach precyzował warunki skupu. Prezes Agencji Rynku Rolnego ustalił także, iż skup zbóż prowadzić będą wybrani w drodze przetargów publicznych, zorganizowanych przez oddziały terenowe Agencji, krajowi przedsiębiorcy, posiadający magazyny zbożowe atestowane przez (...), przy czym szczegółowe obowiązki tych przedsiębiorców określone zostały we wzorze umowy, stanowiącym załącznik(...) do zarządzenia. Agencja Rynku Rolnego zawarła w dniu 6 lipca 2000 r. z (...) sp. z o.o. w W. umowę na skup zbóż ze zbiorów w 2000 r. z dopłatami ARR do cen skupu skierowanymi do producentów. (...) sp. z o.o. zobowiązała się skupić od producentów krajowych, w imieniu własnym, na własny koszt i ryzyko, w terminie do 31 października 2000 r. 38 500 ton pszenicy i 3 000 ton żyta ze zbiorów 2000 r., za środki pochodzące wyłącznie z kredytu preferencyjnego na skup i przechowanie zbóż, do oprocentowania którego dopłaca (...) i deklarowała, że zboże będzie skupowane i przechowywane w magazynie zlokalizowanym w

miejsowości A. gmina B.. Umowa precyzowała szereg obowiązków (...) sp. z o.o. jako przedsiębiorstwa skupowego, np. zakaz skupowania i przechowywania skupionych zbóż w innych magazynach, zakaz dokonywania skupu zbóż przyjętych wcześniej do magazynu, zakaz skupowania zboża wyprodukowanego w gospodarstwie stanowiącym własność przedsiębiorcy lub którego jest on współwłaścicielem, dzierżawcą czy użytkownikiem, określała maksymalne i minimalne dostawy od pojedynczego producenta, limity skupu w poszczególnych miesiącach, minimalną cenę skupu, precyzowała zasady naliczania dopłat do cen skupu należnych producentom, określała wymagania jakościowe jakie powinno spełniać skupowane zboże, zobowiązywała przedsiębiorcę skupowego do dokonywania zapłaty za skupione zboże w terminie 14 dni z wyłączeniem możliwości dokonywania kompensaty wierzytelności i przelewu wierzytelności. Obowiązkiem przedsiębiorcy skupowego było także dokumentowanie prowadzonego skupu według szczegółowych zasad, określonych w §14 umowy, a także wywieszenie w punkcie skupu ogólnodostępnej informacji m.in. o cenach minimalnych, parametrach jakościowych, tabeli przeliczeń wagi dostawy na wagę rozliczeniową, stawkach dopłat do cen skupu i tekstu „Informacji dla producenta w punkcie skupu” opracowanej przez Agencję Rynku Rolnego. Strony przewidziały, iż w razie naruszenia przez (...) sp. z o.o. jako przedsiębiorcę skupowego istotnych postanowień umowy (np. skupowania zboża o innych niż określone w umowie parametrach, skupowania zboża w innych niż określone w umowie magazynach, niestosowania ciągłości skupu, stosowania cen skupu niższych niż minimalne, skupowania większej niż przewidziana w umowie ilości zbóż od jednego producenta, nieterminowego przekazywania dokumentów), Agencja Rynku Rolnego może rozwiązać umowę ze skutkiem natychmiastowym lub od niej odstąpić. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża czy też nieprawidłowości w wyliczaniu należnych producentowi dopłat, Agencja Rynku Rolnego dodatkowo była uprawniona do żądania od (...) sp. z o.o. jako przedsiębiorcy skupowego zwrotu równowartości nienależnie wypłaconych producentom dopłat. Agencja Rynku Rolnego zawarła w dniu 30 czerwca 2000 r. z (...) sp. z o.o. w W. umowę na skup zbóż ze zbiorów w 2000 r. z dopłatami ARR do cen skupu skierowanymi do producentów. (...) sp. z o.o. zobowiązała się skupić od producentów krajowych, w imieniu własnym, na własny koszt i ryzyko, w terminie do 31 października 2000 r. 4 000 ton pszenicy ze zbiorów 2000 r., za środki pochodzące wyłącznie z kredytu preferencyjnego na skup i przechowanie zbóż, do oprocentowania którego dopłaca (...) i deklarowała, że zboże będzie skupowane i przechowywane w magazynie zlokalizowanym w miejscowości S. gmina R.. Obowiązki przedsiębiorcy skupowego i sankcje za naruszenie postanowień umowy były takie same jak w przypadku w/w umowy z (...) sp. z o.o. Agencja Rynku Rolnego zawarła w dniu 5 lipca 2000 r. z J. K., prowadzącym działalność gospodarczą pod firmą (...), umowę na skup zbóż ze zbiorów w 2000 roku z dopłatami ARR do cen skupu skierowanymi do producentów. J. K. zobowiązał się skupić od producentów krajowych, w imieniu własnym, na własny koszt i ryzyko, w terminie do 31 października 2000 r. 8 520 ton pszenicy i 1 855 ton żyta ze zbiorów 2000 r., za środki pochodzące wyłącznie z kredytu preferencyjnego na skup i przechowanie zbóż, do oprocentowania którego dopłaca ARiMR i deklarował, że zboże będzie skupowane i przechowywane w magazynie zlokalizowanym w miejscowości Z. gmina M. oraz w miejscowości R. w gminie K.. Obowiązki przedsiębiorcy skupowego i sankcje za naruszenie postanowień umowy były takie same jak w przypadku w/w umowy z (...) sp. z o.o. Agencja Rynku Rolnego zawarła w dniu 30 czerwca 2000 r. z Kombinatem Rolnym (...) sp. z o.o. w S. umowę na skup zbóż ze zbiorów w 2000 r. z dopłatami ARR do cen skupu skierowanymi do producentów. Kombinat Rolny (...) sp. z o.o. zobowiązała się skupić od producentów krajowych, w imieniu własnym, na własny koszt i ryzyko, w terminie do 31 października 2000 r. 7 847 ton pszenicy i 688 ton żyta ze zbiorów 2000 r., za środki pochodzące wyłącznie z kredytu preferencyjnego na skup i przechowanie zbóż, do oprocentowania którego dopłaca ARiMR i deklarowała, że zboże będzie skupowane i przechowywane w magazynie zlokalizowanym w miejscowości B. gmina M.. Obowiązki przedsiębiorcy skupowego i sankcje za naruszenie postanowień umowy były takie same jak w przypadku w/w umowy z (...) sp. z o.o. W punktach skupu prowadzonych przez w/w przedsiębiorców skupowych wywieszone zostały informacje dla producentów zbóż, opracowane przez Agencję Rynku Rolnego, stanowiące jeden z załączników do umowy zawieranej przez przedsiębiorcę skupowego z Agencją. Producenci zbóż byli informowani, iż skup interwencyjny prowadzony będzie do dnia 31 października 2000 r., obejmuje on pszenicę i żyto spełniające wymagania ilościowe i jakościowe określone przez Agencję oraz że dopłaty zostaną wypłacone przez ARR tym producentom, którzy na warunkach określonych w „Informacji dla producenta” dokonają sprzedaży zboża przedsiębiorcom, z którymi Agencja zawarła umowy na skup. Wskazywano także minimalną cenę skupu zboża przez przedsiębiorców skupowych oraz termin zapłaty za zboże, stawki dopłat do cen skupu w poszczególnych miesiącach prowadzenia skupu, definiowano pojęcie wagi rozliczeniowej, określano minimalną i

maksymalną partię dostawy jednego rodzaju zboża od pojedynczego dostawcy, precyzowano wymagania dotyczące jakości i poziomu wilgotności zboża. Producenci zbóż zostali powiadomieni, że skupowane będzie zboże spełniające określone wymagania jakościowe, wyprodukowane wyłącznie przez przedsiębiorców krajowych, którzy złożą w 2 egzemplarzach oświadczenie - według ustalonego przez Agencję Rynku Rolnego wzoru – że zboże to pochodzi z ich gospodarstw ze zbiorów w 2000 roku. Producenci byli informowani o zasadach dokumentowania skupu i wypłacania dopłat, w tym, iż na należących do nim egzemplarzu w/w „oświadczenia producenta” każdorazowo przedsiębiorca skupowy ma potwierdzić datę dostawy, rodzaj zboża, wagę dostawy, wagę rozliczeniową i kwotę należnej dopłaty. Wskazano im także, że skup zbóż jest dokumentowany dowodami dostawy oraz jakie dane powinny one zawierać. Producenci zbóż uzyskali także informację, że warunkiem wypłacenia im dopłaty przez bank wskazany przez ARR jest okazanie przez nich w siedzibie banku: - wystawionych przez przedsiębiorców skupowych dowodów dostaw zboża, - oryginału „oświadczenia producenta”, - kopii dowodów zapłaty za dostarczone zboże, - dowodu tożsamości. Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W. było producentem pszenicy. Pozwana spółka w czasie trwania skupu interwencyjnego sprzedała wyprodukowaną w należącym do niej gospodarstwie pszenicę (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o. Transakcje te zostały poprzedzone złożeniem przez pozwaną spółkę oświadczenia, iż posiada gospodarstwo rolne w powierzchni 4057,3 ha użytków rolnych, w tym pszenicą obsiano 1747 ha oraz że w 2000 r. w tym gospodarstwie, przy średniej wydajności z 1 ha 3,5 ton pszenicy, szacunkowe zbiory wyniosą 6114,5 ton pszenicy. Ponadto spółka (...) zapewniła, że dostarczone przez nią zboże w systemie „Skup z dopłatą ARR do cen skupu dla producenta” pochodzi z jej gospodarstwa ze zbiorów w 2000 r. i że znane są jej warunki skupu zbóż w systemie z dopłatą ARR do cen skupu dla producenta. W oświadczeniu pozwana spółka potwierdziła, iż jest jej wiadome, że stwierdzenie nieprawdy w oświadczeniu pozbawia ją dopłaty, a w przypadku gdy dopłata została już wypłacona - zobowiązując się do jej zwrotu. (...) sp. z o.o. w W. o areale posiadanego przez nią gospodarstwa rolnego zostały potwierdzone przez wójta gminy B., wójta gminy K. i wójta gminy R.. Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W. sprzedała (...) sp. z o.o. łącznie 5400 ton pszenicy za kwotę 2 623 980,58 zł, co ujęto w 3 fakturach, sprzedała (...) sp. z o.o. łącznie 1375 ton pszenicy za kwotę 660 798,45 zł, co ujęto w 3 fakturach, sprzedała J. K. łącznie 1000 ton pszenicy za kwotę 480 580,63 zł, co ujęto w 4 fakturach i sprzedała Kombinatowi Rolnemu (...) sp. z o.o. łącznie 1500 ton pszenicy za kwotę 236 191,89 zł, co ujęto w 5 fakturach. Legitymując się potwierdzeniem w/w dostaw na dokumencie „oświadczenie producenta”, dowodami dostaw wystawionymi przez wymienione przedsiębiorstwa skupowe i potwierdzeniem zapłaty przez przedsiębiorców należności za zakupione przez nich zboże, Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W. otrzymało od Agencji Rynku Rolnego – za pośrednictwem (...) Bank (...) S.A. Oddział M. Ekspozytura K. – dopłaty do cen skupu w łącznej wysokości 867 500 zł (tj. w dniu 22 września 2000 r. 70 000 zł, w dniu 11 października 2000 r. 80 000 zł, w dniu 9 listopada 2000 r. 250 000 zł, w dniu 23 listopada 2000 r. 395 800 zł i 37 500 zł, w dniu 30 listopada 2000 r. 25 000 zł i w dniu 1 grudnia 2000 r. 9 200 zł). Dowody dostaw zboża i zbiorcze zestawienia dostaw, dotyczące w/w transakcji dokonywanych między pozwaną spółką a (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o., Kombinatem Rolnym (...) sp. z o.o. i J. K., były fałszowane tak, aby dostosować ich treść do wymogów stawianych przez ARR poszczególnym przedsiębiorcom skupowym, dotyczącym np. miejsca przechowywania zboża, dat dostaw. Mimo, iż sprzedane zboże było pozostawiane przez pozwaną we własnych magazynach do dyspozycji kupujących, a później przetransportowywane bądź przez pozwaną bądź przez nabywców, dokumentacja „skupowa” potwierdzała fakt dostawy zboża do wskazanych w umowach magazynów przedsiębiorców skupowych. (...) sp. z o.o. wynajmowała od Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. magazyn w B., skupując w nim i przechowując zboże zakupione od pozwanej spółki, podczas gdy w umowie zawartej z ARR jako miejsce skupu i przechowywania wskazywano jedynie magazyn w A.. (...) sp. z o.o. własnym transportem odbierał od pozwanej spółki zakupione zboże. Dokumentacja otrzymywana przez pozwaną spółkę, na podstawie której pozwanej wypłacono dopłaty, wykazywała jednak fakt dokonywania przez pozwaną dostaw zboża do magazynu w A.. (...) sp. z o.o. dzierżawiła od pozwanej spółki powierzchnię magazynową w magazynach w S. i w B.. Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 13 maja 2014 r., II K 11/12 -H. T., księgowa w (...) sp. z o.o., została skazana za to, że działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami wprowadziła w błąd pracowników Agencji Rynku Rolnego Oddział Terenowy w O. i we W. w ten sposób, że za pośrednictwem zatrudnionych w spółce (...) pracowników, w tym K. J., którym polecała podpisywanie poświadczających nieprawdę dokumentów w postaci dowodów dostaw zboża do konkretnego, wynikającego z zawartych umów z Agencją Rynku Rolnego magazynu skupowego, protokołów urzędowego pobrania do badań prób zboża, wyników badań laboratoryjnych, kwitów magazyn wyda i magazyn

przyjmie oraz oświadczeń producenta i innych, które to dokumenty fałszywie potwierdzały m.in. sprzedaż zboża w ramach interwencyjnego skupu zbóż przez sp. z o.o. (...) w łącznej ilości 9275 ton, celem umożliwienia otrzymania przez spółkę (...) pieniędzy z dopłat w łącznej kwocie 867 500zł, to jest za przestępstwo z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § k.k. w zw. z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., - Z. W. (1), prezes zarządu pozwanej spółki, został skazany za to, że działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, zaplanował, zorganizował i kierował pozornym skupem zbóż, podjętym w celu wyłudzenia dopłat w ramach interwencyjnego skupu zbóż w 2000 r., w ten sposób, że za pośrednictwem zatrudnionych w spółce (...) pracowników, w tym K. J., którym polecał podpisywanie poświadczających nieprawdę dokumentów w postaci dowodów dostaw zboża do konkretnego, wynikającego z zawartych umów z Agencją Rynku Rolnego magazynu skupowego, protokołów urzędowego pobrania do badań prób zboża, wyników badań laboratoryjnych, kwitów magazyn wyda i magazyn przyjmie oraz oświadczeń producenta i innych, które to dokumenty fałszywie potwierdzały m.in. sprzedaż zboża w ramach interwencyjnego skupu zbóż przez sp. z o.o. (...) w łącznej ilości 9275 ton, celem umożliwienia otrzymania przez spółkę (...) pieniędzy z dopłat w łącznej kwocie 867 500zł, to jest za przestępstwo z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Prowadzone przeciwko kilku pracownikom (...) sp. z o.o. postępowanie karne o poświadczanie nieprawdy w dowodach dostaw zboża do magazynu zbożowego w A. zostało umorzone wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 22 października 2009 r., VII Ka 661/09 z uwagi na nikomy stopień szkodliwości społecznej czynów. Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 29 lipca 2005 r., VII K 1072/05 K. J., dyrektor w pozwanej spółce, został skazany za to, że w okresie od sierpnia do października 2000 r. poświadczając nieprawdę w dokumentach dotyczących skupu zbóż w postaci dowodów dostaw oraz oświadczeń producenta i innych, potwierdził w nich dostawę i złożenie 9275 ton pszenicy – zgodnie z warunkami interwencyjnego skupu zbóż – do atestowanych magazynów zbożowych w A. i magazynów położonych w innych miejscach, podczas gdy w rzeczywistości dostawy te nie miały miejsca, a następnie używając tych dokumentów wyłudził dopłaty do skupu zbóż w łącznej kwocie 867 500 zł, czyli za przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 271 § 3 k.k.. W 2004 r. Dyrektor Urzędu Kontroli Skarbowej w O. przeprowadził w pozwanej spółce kontrolę prawidłowości wykorzystania środków budżetowych przeznaczonych na dopłaty do skupu i przechowania zbóż w 2000 r. Stwierdzając niezgodności między treścią dowodów dostaw zboża a zapisami poszczególnych ksiąg magazynowych i zeznaniami pracowników pozwanej spółki, stwierdzono, iż w 2000 r. spółka (...) nie dokonywała sprzedaży zboża dla przedsiębiorców prowadzących skup z dopłatami ARR, wystawione przez nią faktury sprzedaży dokumentują czynności, które faktycznie nie wystąpiły, a więc pobrała dopłaty z naruszeniem ustalonych zasad. Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W. nie zgadzało się z wynikami kontroli, zapewniając iż w 2000 r. wyprodukowała i sprzedała w ramach skupu interwencyjnego ARR ilość pszenicy określoną w dokumentach sprzedaży. Powołując się na ustalenia Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w O., Agencja Rynku Rolnego w 2005 r. trzykrotnie bezskutecznie wzywała Przedsiębiorstwo Rolne (...) sp. z o.o. w W. do zwrotu otrzymanych dopłat w kwocie 867 500 zł. W lipcu 2005 r. Prezes Agencji Rynku Rolnego wydał decyzję administracyjną w przedmiocie orzeczenia zwrotu przez pozwaną uzyskanej dopłaty do ceny skupu pszenicy ze zbiorów w 2000 r. w wysokości 867 500zł z odsetkami liczonymi jak dla zaległości podatkowych. Decyzja ta, w następstwie odwołania pozwanej spółki, została uchylona w całości i postępowanie administracyjne umorzono decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Agencja Rynku Rolnego wystąpiła przeciwko w/w przedsiębiorcom skupowym z żądaniem zapłaty kwoty, stanowiącej równowartość dopłat wypłaconych pozwanej spółce, powołując się na odpowiedzialność przedsiębiorcy skupowego za nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża przewidzianą w umowach zawieranych przez przedsiębiorców skupowych z Agencją. Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 20 kwietnia 2007 r., sygn. I C 192/06 zasądzono od (...) sp. z o.o. na rzecz powódki kwotę 490 000zł, stanowiącą równowartość wypłaconej pozwanej spółce dopłaty do cen skupu zbóż. Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego Warszawa Praga w Warszawie z dnia 27 listopada 2009 r., sygn. II C 269/06 zasądzono od (...) sp. z o.o. na rzecz powódki kwotę 127 500 zł, stanowiącą równowartość wypłaconej pozwanej spółce dopłaty do cen skupu zbóż. Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 6 grudnia 2006 r., sygn. I C 20/06 zasądzono od Kombinatu Rolnego (...) sp. z o.o. na rzecz powódki kwotę 150 000zł, stanowiącą równowartość wypłaconej pozwanej spółce dopłaty do cen skupu zbóż. Zasądzone kwoty zostały zapłacone na rzecz powódki.

Sąd Okręgowy oddalił powództwo w całości, uznając je za bezzasadne.

Podstawę prawną dochodzonego pozwem roszczenia stanowił art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c., przewidujący obowiązek zwrotu otrzymanego świadczenia nienależnego. Agencja Rynku Rolnego wskazywała, że wypłacona przez nią pozwanej spółce łączna kwota dopłat do cen skupu zboża, czyli kwota 867 500 zł stanowiła świadczenie nienależne, gdyż powódka nie była zobowiązana do wypłaty dopłat pozwanej spółce, która sprzedawała zboże poza systemem skupu z dopłatami Agencji funkcjonującym w 2000 r. W ocenie Sądu Okręgowego ustalony w sprawie stan faktyczny nakazywał przyjęcie, że między powodową Agencją Rynku Rolnego a pozwaną spółką, jako producentem zbóż, doszło do nawiązania stosunku zobowiązaniowego w następstwie jednostronnej czynności prawnej powódki, polegającej na skierowaniu do producentów zbóż informacji o rozpoczęciu skupu interwencyjnego i jego zasadach, w tym zapewnienia że powódka wypłaci producentom zbóż dopłaty do cen skupu w razie sprzedania przez nich określonego rodzaju zboża upoważnionym przedsiębiorcom. Tej treści oświadczenia powodowej Agencji kreowały jej zobowiązanie do wypłaty dopłat producentom zbóż, w razie dokonania przez nich sprzedaży zbóż w ramach skupu interwencyjnego. Treść stosunku zobowiązaniowego istniejącego pomiędzy stronami wyznaczona została przez zakres informacji przekazanych producentom rolnym o zasadach skupu, a nie przez zasady prowadzenia skupu i wypłaty dopłat ustalone przez Prezesa Agencji Rynku Rolnego. Przywoływane przez stronę powodową akty o charakterze administracyjnym, czyli uchwała Rady Ministrów nr 23/2000 z 4 kwietnia 2000 r. i nr 47/2000 z 25 lipca 2000 r., dotycząca zatwierdzenia „Rocznego programu działań interwencyjnych ARR na 2000 rok”, czy też zarządzenie Prezesa Agencji Rynku Rolnego nr 12A/2000 z 22 maja 2000 r. w sprawie zasad przeprowadzenia skupu zbóż i załącznik do tegoż zarządzenia - „Zasady skupu zbóż ze zbiorów w 2000 roku, z dopłatami ARR do cen skupu, skierowanymi do producentów”, są aktami prawa wewnętrznego i nie mogły wyznaczać treści uprawnień i obowiązków pozwanej spółki, nie będącej ich adresatem. Sąd ustalił, iż oświadczenie woli powodowej Agencji kreujące jej zobowiązanie do wypłaty dopłat było złożone jego adresatom, czyli krajowym producentom zbóż, poprzez kolportowanie w miejscach skupu pisemnej „Informacji dla producenta w punkcie skupu”. Wspomniana informacja była rozpowszechniana za pośrednictwem przedsiębiorców skupowych, jednak autorem jej była Agencja Rynku Rolnego i to Agencja zobowiązała przedsiębiorców skupowych do wywieszania owej informacji w widocznym miejscu. Pozwana spółka i inni producenci zbóż wiedzę na temat zasad i warunków skupu zbóż w 2000 r. oraz zasad wypłacania przez Agencję dopłat do cen skupu mogli poznać tylko z treści „Informacji dla producenta w punkcie skupu”, tak więc treść tej „Informacji” wyznaczała treść stosunku zobowiązaniowego nawiązywanego między Agencją Rynku Rolnego a producentem zbóż. Zgodnie z treścią powyższej informacji powodowa Agencja była zobowiązana do wypłaty dopłat tym krajowym producentom zbóż, którzy w okresie do końca października 2000 r. sprzedali przedsiębiorcom, mającym zawarte z Agencją umowy na skup zbóż, wyprodukowane w 2000 r. w swoich gospodarstwach pszenicę lub żyto spełniające określone wymagania jakościowe i złożyli wymagane przez Agencję oświadczenie o dokonaniu sprzedaży w systemie skupu zbóż z dopłatą ARR. Pozostałe informacje zamieszczone w „Informacji”, wskazane w części wstępnej uzasadnienia, sprowadzały się do powiadomienia producentów o obowiązkach i zasadach działania przedsiębiorcy skupowego, warunkach naliczania dopłat, szczegółowych zasadach wypłaty dopłat. Sąd Okręgowy uznał, że zasady prowadzenia skupu zbóż, unormowane w umowach zawieranych przez Agencję Rynku Rolnego z przedsiębiorcami skupowymi, w żaden sposób nie wyznaczały treści stosunku zobowiązaniowego nawiązywanego między Agencją a producentem występującym do Agencji o wypłatę dopłat do ceny zboża sprzedanego przez niego przedsiębiorcy skupowemu, jako że stosunek nawiązywany między Agencją a przedsiębiorcą skupowym w następstwie zawarcia umowy na skup zbóż i stosunek prawny nawiązany między Agencją a producentem rolnym w następstwie jednostronnego zobowiązania się Agencji do wypłaty dopłat producentom są odrębnymi zobowiązaniami. Wypłacone przez powódkę pozwanej spółce dopłaty w łącznej kwocie 867 500zł stanowiłyby świadczenie nienależne, gdyby powódka nie była zobowiązana do uiszczenia tych dopłat Przedsiębiorstwu Rolnemu (...) sp. z o.o., czyli gdyby nie zostały spełnione warunki aktualizujące przyjęty na siebie przez powódkę obowiązek wypłacenia dopłat. W ocenie Sądu istotne są jedynie te warunki, z którymi strona pozwana jako producent rolny się zapoznała, czyli wskazane w „Informacji dla producenta w punkcie skupu”. Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy, po sprecyzowaniu stanowisk stron, nie było przedmiotem sporu, że pozwana spółka jako krajowy producent sprzedawała wyprodukowaną w 2000 r. w należącym do niej gospodarstwie pszenicę na rzecz (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o., wskazując w

„Oświadczeniach producenta” iż jest to sprzedaż w ramach skupu interwencyjnego prowadzonego przez Agencję, jej kontrahenci zawarli umowy z Agencją na prowadzenie skupu, sprzedane zboże miało wymaganą jakość, a dopłaty do cen sprzedaży danej ilości pszenicy określonej jakości wynosić powinny łącznie 867 500 zł. Istota sporu między stronami koncentrowała się na tym, czy zawarcie w/w transakcji zobowiązywało powodową Agencję do wypłaty dopłat czy też, jak twierdziła powódka, z uwagi na naruszenie zasad skupu nie była to sprzedaż w ramach skupu interwencyjnego i nie powstał obowiązek wypłaty dopłat. Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska strony powodowej, by sprzedażą w ramach skupu interwencyjnego uprawniającą producentów zboża do otrzymania dopłat była jedynie sprzedaż dokonana przy dochowaniu wszystkich szczegółowych wymogów stawianych przez Agencję, jako podmiot organizujący skup, przedsiębiorcom skupowym i producentom rolnym. Dla oceny czy powstało zobowiązanie Agencji do wypłacenia dopłat na rzecz danego producenta istotne, w ocenie Sądu, było jedynie ustalenie czy spełnione zostały te warunki sprzedaży, które były zakomunikowane producentom zainteresowanym przystąpieniem do skupu interwencyjnego i jeśli zostały one spełnione, to wypłacone przez Agencję dopłaty stanowiły świadczenie należne, jeśli nie – były one świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. „Informacja dla producenta w punkcie skupu” była zaś lapidarna, nie precyzowała obowiązków producenta rolnego, zawierała zapewnienie że dopłaty zostaną wypłacone przez ARR tym producentom, którzy na warunkach określonych w „Informacji” dokonają sprzedaży zboża przedsiębiorcom, z którymi Agencja zawarła umowy na skup, nie precyzując przy tym pojęcia „sprzedaży” i „dostawy” i nie wymieniała wprost obowiązku dostarczenia przez producenta sprzedawanego zboża do magazynu skupowego, nie zawierała zakazu odbierania zboża od producenta przez przedsiębiorcę skupowego itd. Jak wynikało z zeznań świadka M. K. po 2000 r. treść omawianej „Informacji” uległa zmianom właśnie poprzez zdefiniowanie pojęcia dostawy czy obowiązku przemieszczenia przez producenta sprzedawanego zboża. Skoro jednak w danych dokonywania przez pozwaną spółkę sprzedaży pszenicy uprawnienia i obowiązki stron precyzowała „Informacja dla producenta w punkcie skupu”, to zdaniem Sądu, brak było podstaw do przyjęcia, by nie dochowanie innych niż wynikające z niej zasad skupu mogło być ujmowane jako sprzedaż zboża poza systemem skupu interwencyjnego. Zatem fałszowanie dokumentacji „skupowej” co do faktu dostarczenia przez pozwaną spółkę zboża do określonych magazynów skupowych, podczas gdy sprzedane zboże było przechowywane w innych magazynach czy też odbierane bezpośrednio przez przedsiębiorców skupowych, nie zwalniało Agencji Rynku Rolnego z obowiązku wypłaty dopłat pozwanej spółce jako producentowi, skoro sprzedane zboże było wyprodukowane przez pozwaną spółkę w jej gospodarstwie rolnym w 2000 r., miało wymaganą jakość i było sprzedane podmiotom mającym zawarte z Agencją umowy na prowadzenie skupu ze wskazaniem, że jest to sprzedaż w ramach skupu interwencyjnego. Brak było bowiem podstaw do przyjmowania istnienia innej treści obowiązków stron niż wynikająca z oświadczenia Agencji zamieszczonego w „Informacji ” . W rozpoznawanej sprawie strona powodowa powoływała się na wyroki skazujące prezesa zarządu pozwanej spółki czy pracownika pozwanej spółki oraz na treść protokołu kontroli Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w O., mające wykazywać, iż strona pozwana nie dokonała sprzedaży zboża w skupie interwencyjnym, akcentując zasadę związania sądu treścią prawomocnego wyroku skazującego za przestępstwo. Sąd podkreślił, iż związanie sądu cywilnego prawomocnym wyrokiem skazującym wydanym w postępowaniu karnym co do popełnienia przestępstwa oznacza, że w sprawie cywilnej niedopuszczalne jest dokonywanie jakichkolwiek własnych ustaleń co do tych okoliczności, którymi, zgodnie z art. 11 k.p.c., sąd jest związany w postępowaniu cywilnym – w skład podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sądu cywilnego wchodzi czyn opisany w sentencji karnego wyroku skazującego. Sąd w sprawie cywilnej dokonuje jedynie subsumcji pod odpowiedni przepis prawa materialnego cywilnego wiążących ustaleń wynikających z wyroku karnego oraz ewentualnych własnych ustaleń dotyczących pozostałych okoliczności istotnych w rozpoznawanej sprawie. Sąd miał na względzie fakt skazania K. J.. Z. W. (1) i H. T. oraz przestępstwa, za jakie zostali skazani. Sąd zauważył jednak, iż treść w/w wyroków nie przesądza ustalenia, czy pozwana spółka sprzedała uprawnionym przedsiębiorcom określone ilości pszenicy określonej jakości i czy sprzedaż ta uprawnia ją do otrzymania dopłat, a jedynie wykazuje, iż dostawy stwierdzone dokumentami wymienionymi w wyrokach nie miały miejsca i że osoby wymienione w wyrokach odpowiadają za fałszowanie dokumentacji „skupowej”. W ocenie Sądu, nie ulegało wątpliwości, iż dokumentacja, w oparciu o którą stronie pozwanej wypłacono dopłaty była fałszowana i że odpowiedzialność za to ponoszą m.in. prezes zarządu pozwanej, czy jeden z jej dyrektorów; fakt ten przyznawała zresztą pozwana spółka. Mając jednak na względzie podstawę faktyczną i prawną żądania pozwu, zadaniem Sądu było dokonanie oceny czy pozwana spółka była uprawniona do otrzymania dopłat i czy wypłacone dopłaty są świadczeniem należnym, nie zaś kwestie ewentualnej odpowiedzialności deliktowej i wszelkich nieprawidłowości zaistniałych w

trakcie skupu interwencyjnego. Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy powódka nie przeczyła temu, iż pozwana spółka sprzedała podmiotom, które zawarły z nią umowy na prowadzenie skupu, określone ilości pszenicy i otrzymała za to zapłatę. Fakt sprzedaży i otrzymania przez pozwaną zapłaty za sprzedane zboże był więc niesporny. Jednym z warunków wypłacenia dopłat było wykazanie przez producenta, iż przedsiębiorca skupowy dokonał zapłaty za nabyte od producenta zboże, a więc ceny wskazane w fakturach wystawianych przez pozwaną w/w czterem przedsiębiorcom skupowym musiały być uiszczone. Zamieszczone w sentencji przywołanych wyroków karnych sformułowania o pozornym skupie, dokumentach fałszywie potwierdzających sprzedaż zbóż w ramach skupu interwencyjnego czy dostawach, które nie miały miejsca, odnoszą się więc, zdaniem Sądu Okręgowego, jedynie do dostaw stwierdzonych treścią owych dokumentów, a nie przesądzają o nieistnieniu transakcji sprzedaży między pozwaną spółką, a spółkami (...), R., Kombinatem Rolnym (...), pszenicy w łącznej ilości 9275 ton. W postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko Z. W. sąd koncentrował się na tym, iż pracownicy Agencji Rynku Rolnego zostali wprowadzeni w błąd, gdyż nikt nie poinformował ich o tym, że zboże nie zostało zgromadzone w magazynach przedsiębiorcy skupowego, chociaż podmiot ten deklarował w podpisanej umowie, że skup i przechowywanie zbóż nastąpi w określonych magazynach i niedopuszczalne było prowadzenie skupu i przechowywanie zboża w innych magazynach niż wskazane w umowie. Dla Sądu rozpoznającego sprawę istotne jednak jest to, iż zakaz dokonywania przez przedsiębiorców skupowych skupu i przechowywania zbóż w innych niż konkretne, wymienione w umowie magazyny, nie był przekazywany do wiadomości producentom rolnym (nie wynika on z treści „Informacji dla producenta w punkcie skupu”), a więc dostarczenie zboża przez producenta do konkretnego magazynu danego przedsiębiorcy prowadzącego skup nie może być ujmowane jako element odróżniający transakcję dokonaną w ramach skupu interwencyjnego od transakcji dokonanej poza systemem skupu. Wobec omówionych stanowisk stron, niespornym fakcie zapłaty za sprzedane zboże oraz zeznań świadków i reprezentantów pozwanej potwierdzających fakt sprzedaży zboża przez pozwaną (jednak bez dostarczenia go przez pozwaną do konkretnych magazynów przedsiębiorcy skupowego), Sąd uznał za odosobnione ustalenie zamieszczone w protokole kontroli Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w O., jakoby w 2000 r. spółka (...) nie dokonywała sprzedaży zboża dla przedsiębiorców prowadzących skup z dopłatami ARR, a wystawione przez nią faktury sprzedaży dokumentują czynności, które faktycznie nie wystąpiły. Żaden z pozostałych dowodów zgromadzonych w sprawie nie potwierdza trafności powyższego ustalenia, a nawet dowody te wykazują przeciwieństwo tych twierdzeń. Prowadzone przeciwko pracownikom (...) sp. z o.o. postępowanie karne o poświadczanie nieprawdy w dowodach dostaw zboża do magazynu zbożowego w A. zostało umorzone wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 22 października 2009 r., VII Ka 661/09 z uwagi na znikomy stopień szkodliwości społecznej czynów, przy przyjęciu, iż zboże wykazane jako skupione zostało przejęte od pozwanej przez tego przedsiębiorcę, Agencja Rynku Rolnego wiedziała o części naruszeń zasad skupu, zaś samo naruszenie zasad dokumentowania skupu obarczone jest znikomym stopniem społecznej szkodliwości czynu. W ocenie Sądu Okręgowego ustalone zasady współpracy przedsiębiorców skupowych z Agencją Rynku Rolnego, wynikające z zawieranych umów o prowadzenie skupu, nie wyznaczały treści obowiązków producentów rolnych i nie definiowały pojęcia „sprzedaży w ramach skupu interwencyjnego” uprawniającej do otrzymania dopłaty. Argumentem przemawiającym za tym poglądem jest to, że znaczna część obowiązków przedsiębiorców skupowych nie była wiadoma producentom rolnym, gdyż nie zamieszczono jej w treści „Informacji dla producenta w punkcie skupu”, a treść „Informacji” wyznaczała zakres uprawnień i obowiązków producentów rolnych i Agencji Rynku Rolnego co do otrzymania dopłat do cen skupu. Zwrócić także należy uwagę na postanowienia umów „skupowych” zawieranych przez powodową Agencję z przedsiębiorcami skupowymi, w których w § 19 w razie naruszenia przez przedsiębiorcę skupowego podstawowych zasad prowadzenia skupu (w tym skupowania zboża w innych magazynach niż wskazane w umowie czy skupowania zboża o innych parametrach) strony przewidziały jedynie uprawnienie Agencji Rynku Rolnego do rozwiązania umowy o prowadzenie skupu ze skutkiem natychmiastowym. Mogła więc zaistnieć taka sytuacja, że Agencja nie skorzystałaby z tego uprawnienia i dany przedsiębiorca nadal byłby legitymowany do prowadzenia skupu interwencyjnego. W ocenie Sądu, brak było jakichkolwiek podstaw do przyjęcia, by transakcje dokonywane przez producentów rolnych z przedsiębiorcą, z którym Agencja miała zawartą umowę na prowadzenie skupu, ujmować jako zawarte poza systemem skupu interwencyjnego z tego powodu, że przedsiębiorca skupowy naruszył warunki prowadzenia skupu i uznawać że kontrahentom takiego przedsiębiorcy (producentom rolnym) z tego powodu dopłaty się nie należą. Ryzyko wiążące się z wypłatą przez Agencję Rynku Rolnego dopłat producentom rolnym w sytuacjach naruszenia przez przedsiębiorcę skupowego zasad skupu było przewidywane przez powodową Agencję, skoro w umowach zawieranych z przedsiębiorcami skupowymi

przewidywano możliwość żądania przez Agencję od tych przedsiębiorców zwrotu równowartości wypłaconych producentowi dopłat w razie stwierdzenia nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża lub nieprawidłowości w wyliczeniu należnych producentowi dopłat. Z tej sankcji umownej powodowa Agencja skorzystała także wobec przedsiębiorców skupowych będących kontrahentami pozwanej spółki.

Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy uznał, że strona powodowa nie wykazała, by wypłacona przez nią pozwaną spółkę kwota dopłat, tj. 867 500 zł, stanowiła świadczenie nienależne i z tej przyczyny oddalił powództwo jako nieuzasadnione.

Apelację od powyższego wyroku złożyła Agencja Rynku Rolnego, zaskarżając orzeczenie Sądu Okręgowego w całości na podstawie następujących zarzutów:

I. naruszenia przepisów postępowania:

1. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób nie wszechstronny i nasuwający zastrzeżenia z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania oraz przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, co według pozwanej miało mieć wpływ na wynik sprawy, gdyż sąd dokonał ustaleń, które z tych dowodów nie wynikały i stały się podstawą wyrokowania,
 2. art. 11 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i poczynienie ustaleń niezgodnych z ustaleniami sądu w postępowaniu karnym, zawartymi w prawomocnym wyroku skazującym, wiążącymi ten sąd, co do popełnienia przestępstwa, w zakresie potwierdzenia w dokumentacji skupowej nieprawdy,
 3. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wystarczającego wyjaśnienia i sposobu wykładni przepisów prawa i ich zastosowania,
 4. art. 316 k.p.c. poprzez pominięcie istotnych okoliczności faktycznych istniejących na dzień zamknięcia rozprawy, (prejudykatu wynikającego z prawomocnych wyroków karnych), co według powodowej Agencji spowodowało błędne rozpoznanie istoty sprawy i miało wpływ na jej rozstrzygnięcie,
 5. art. 386 § 4 k.p.c. poprzez nierozpoznanie istoty sprawy, niezbadanie materialnej podstawy żądania pozwu i pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanej Agencji.
- II. naruszenia przepisów prawa materialnego w postaci art. 410 k.c. i art. 405 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, iż świadczenie ARR spółce (...) było należne, a roszczenie o zwrot nieuzasadnione.

W oparciu o powyższe zarzuty apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i zasądzenie kwoty 867.500,- zł z odsetkami jak w pozwie i kosztami, o zasądzenie kosztów postępowania za pierwszą instancję oraz kosztów postępowania apelacyjnego, według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 19 maja 2016 r. Sąd Apelacyjny odrzucił, na podstawie art. 373 k.p.c. w zw. z art. 370 k.p.c., apelację powódki w części zaskarżającej wyrok w zakresie odsetek ustawowych od kwoty 867 500 zł za okres przed dniem 19 stycznia 2003 r., gdyż dotyczyła ona nieistniejącego rozstrzygnięcia. W zaskarżonym wyroku Sąd Okręgowy orzekał bowiem wyłącznie o roszczeniu co do kwoty 867 500 zł wraz z ustawowymi odsetkami za okres od dnia 19 stycznia 2003 r., bowiem tylko w takim zakresie (oraz roszczenia o kosztach postępowania) na skutek apelacji strony pozwanej, Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 2 października 2013 r. uchylił sprawę do ponownego rozpoznania. Powódka, domagając się we wnioskach apelacyjnych zmiany zaskarżonego wyroku w całości i zasądzenia kwoty 867.500,-zł z odsetkami jak w pozwie i kosztami, złożyła apelację co do nieistniejącej części rozstrzygnięcia, co jest niedopuszczalne z uwagi na brak w tym zakresie substratu zaskarżania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się częściowo uzasadniona.

Nietrafny jest przede wszystkim zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 328 § 2 k.p.c.. Wadliwość uzasadnienia wyroku, aby mogła stanowić podstawę do skutecznego podniesienia zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. musiałaby być na tyle istotna, aby uniemożliwić Sądowi Apelacyjnemu przeprowadzenie kontroli instancyjnej (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2009 r., I UK 129/09, LEX nr 558286, z dnia 30 września 2008 r., II UK 385/07, Lex nr 741082 oraz z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC 2000/5/100). Natomiast w rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny na podstawie uzasadnienia zaskarżonego wyroku był w stanie stwierdzić, jaki stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił i jakie przepisy prawa materialnego do jego oceny zastosował, co umożliwiło przeprowadzenie takiej kontroli. Należy również stwierdzić, iż z natury rzeczy sposób sporządzenia uzasadnienia orzeczenia nie ma wpływu na wynik sprawy, ponieważ uzasadnienie wyraża jedynie motywacje wcześniej podjętego rozstrzygnięcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847).

Nie jest także trafny zarzut nierozpoznania istoty sprawy. Na podstawie poglądów dominujących w doktrynie i orzecznictwie przyjąć należy, że nierozpoznanie istoty sprawy odnosi się do roszczenia będącego podstawą powództwa i zachodzi, gdy Sąd pierwszej instancji nie orzekł w ogóle merytorycznie o żądaniach stron, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominął merytoryczne zarzuty pozwanego. Przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji dojdzie w szczególności w razie oddalenia powództwa z uwagi na przyjęcie przedawnienia roszczenia, prekluzji lub braku legitymacji procesowej strony, której oceny Sąd drugiej instancji nie podziela. Oceny, czy Sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego. Niewyjaśnienie okoliczności faktycznych, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy nie jest równoznaczne z nierozpoznaniem istoty sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/98, OSNP 2000, nr 12, poz. 483). Wbrew zarzutom apelującej Sąd Okręgowy nie zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu, jaką stanowił art. 410 § 2 k.c., co jasno wynika z treści rozważań prawnych zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Natomiast za oczywiście nieuzasadniony należy uznać zarzut, jakoby miało dojść do pominięcia merytorycznych zarzutów pozwanej Agencji, gdyż apelująca miała status w procesie strony powodowej, a nie pozwanej.

Natomiast oceniając zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. należy mieć na uwadze, że ustalenie istnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego określonej treści (ustalenie treści oświadczeń woli) należy do ustaleń faktycznych, a określenie charakteru stosunku prawnego łączącego strony należy do materialnoprawnej sfery rozstrzygnięcia, w tym również określenie, jakie znaczenie należy przypisać oświadczeniom o określonej treści (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 lutego 2005 r., IV CK 492/04, LEX nr 177275; z dnia 8 kwietnia 2003 r., IV CKN 39/01, LEX nr 78893; z dnia 30 marca 1998 r., III CKN 451/97, LEX nr 50536; z dnia 12 grudnia 2002 r., V CKN 1603/00, LEX nr 75350; z dnia 7 marca 2003 r., I CKN 86/01, LEX nr 80248; z dnia 22 marca 2006 r., III CSK 30/06, LEX nr 196599).

Zatem określenie, jak dana osoba się zachowała, jakie słowa wypowiedziała, jakie gesty wykonała, należy do sfery ustaleń faktycznych zwalczanych za pomocą zarzutów naruszenia prawa procesowego. Zakwalifikowanie natomiast, jakie znaczenie prawne przypisać temu zachowaniu, słowom i gestom, należy do sfery stosowania prawa materialnego, za pomocą reguł wykładni określonych w art. 65 k.c.

Prawidłowo Sąd Okręgowy ustalił treść: umów na skup, które zostały zawarte przez apelującą z przedsiębiorstwami skupowymi: (...) sp. z o.o., (...) sp. z o.o., J. K. prowadzącym działalność gospodarczą pod firmą (...) i Kombinatem Rolnym (...) sp. z o.o., wzorcowej „Informacji dla producenta w punkcie skupu” i oświadczenia Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. w W., zarządzenia nr (...) Prezesa Agencji Rynku Rolnego z dnia 22 maja 2000 r., wraz z załącznikami (...) Natomiast błędnie uznał, iż treść stosunku prawnego, łączącego Agencję Rynku Rolnego w W. z Przedsiębiorstwem Rolnym (...) sp. z o.o. w W. określała jedynie treść „Informacji dla producenta w punkcie skupu”, a nie zasady prowadzenia skupu i wypłaty dopłat ustalone przez Prezesa Agencji Rynku Rolnego, w tym zasady unormowane w umowach zawieranych przez Agencję Rynku Rolnego z przedsiębiorcami skupowymi. Czyniąc powyższe ustalenie Sąd Okręgowy bezzasadnie pominął niesporną, w świetle zebranego w sprawie materiału

dowodowego, okoliczność złożenia przez pozwaną spółkę oświadczenia k.41, z którego w sposób jednoznaczny wynika, że spółce znane były warunki skupu zbóż w systemie dopłat ARR do cen producenta. W treści tego oświadczenia nie ma odwołania do jakiegokolwiek dokumentu, jako źródła wiedzy producenta na temat tych warunków, a w szczególności do „Informacji dla producenta w punkcie skupu”. W tej sytuacji ustalenie Sądu Okręgowego, iż tylko treść „Informacji dla producenta w punkcie skupu” określała uprawnienia i obowiązki stron stosunku zobowiązaniowego, jest nieprawidłowe. Nie można bowiem pominąć, iż w pkt 2 Informacji wprost wskazano, że dopłaty wypłacane są producentom zbóż, którzy na warunkach określonych w informacji dokonają ich sprzedaży przedsiębiorcom, z którymi ARR zawarze umowy na skup z dopłatami ARR do cen skupu. Fakt, iż pozwana miała świadomość wszystkich warunków skupu, w tym zasad jego dokumentowania, także tych, które nie zostały w sposób szczegółowy doprecyzowane w treści przywołanej powyżej (...), wprost wynika z okoliczności, iż jej pracownik (K. J.) oraz prezes zarządu (Z. W. (1)), dopuścili się, stwierdzonych prawomocnymi wyrokami karnymi, (wskazanymi przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz złożonymi na rozprawie apelacyjnej), przestępstw fałszowania dokumentacji w postaci dowodów dostaw zboża do konkretnego, wynikającego z zawartych umów z Agencją Rynku Rolnego magazynu skupowego, protokołów urzędowego pobrania do badań prób zboża, wyników badań laboratoryjnych, kwitów magazyn wyda i magazyn przyjmie oraz oświadczeń producenta i innych, potwierdzających sprzedaż zboża w ramach interwencyjnego skupu zbóż przez sp. z o.o. (...). Celem fałszowania dokumentacji było otrzymanie dopłat, pomimo niezachowania warunków skupu, co oznacza, iż warunki te pozwanej były znane. Zasady prowadzenia i dokumentowania skupu określono także w pkt 15 „Informacji dla producenta w punkcie skupu” k.1349-1350. Z powyższej Informacji (pkt 13 zdanie 2 akapitu drugiego) wynika również, że (wbrew odmiennym ustaleniom Sądu Okręgowego), istotne było dostarczenie zboża do odpowiedniego magazynu (...), bowiem jego ocena jakości zboża miała charakter „ostateczny” i „obowiązujący”. Treść „Informacji dla producenta w punkcie skupu”, zestawiona z treścią oświadczenia złożonego przez pozwaną jako producenta oraz czterema umowami na skup wskazuje, iż mamy do czynienia z dwoma powiązаныmi ze sobą stosunkami zobowiązaniowymi, wynikającymi z umów na skup, łączących Agencję Rynku Rolnego z czterema przedsiębiorcami skupowymi oraz stosunkami prawnymi, łączącymi tą samą Agencję z pozwaną spółką jako producentem, wynikającymi z przystąpienia do skupu. Proces powstawania i realizowania stosunków gospodarczych – a szczególnie poważnych przedsięwzięć – bywa bowiem tak skomplikowany, iż wymaga powstania niekiedy wielu stosunków zobowiązaniowych, które dopiero łącznie realizują założony cel gospodarczy. Aby można było mówić o powiązaniu (sprzężeniu, grupie) stosunków zobowiązaniowych musi pomiędzy nimi istnieć związek, po pierwsze gospodarczy, po drugie także prawny. Ten ostatni rozumieć należy bardzo szeroko: wystarczy, iż zobowiązanie powiązane wspólnym celem gospodarczym z innym (innymi) wywiera wpływ na prawa i obowiązki stron tych stosunków prawnych, albo – inaczej mówiąc – iż określona umowa wywiera inne skutki prawne, niż gdyby występowała samodzielnie, tj. nie w powiązaniu z innym zobowiązaniem. Sytuacja taka zachodzi w rozpoznawanej sprawie, bowiem zobowiązanie wynikające z czterech zawartych przez Agencję umów na skup, wywiera wpływ na prawa i obowiązki producenta rolnego, który przystąpił do skupu.

Z uwagi na powyższe - postanowienia umów na skup zbóż, zdaniem Sądu Apelacyjnego, mają znaczenie dla określenia treści wzajemnych praw i obowiązków powódki i pozwanej w ramach łączącego je stosunku zobowiązaniowego, a w szczególności dla ustalenia, czy powódka była zobowiązana do wypłacenia na rzecz pozwanej dopłat w wysokości 867 500 zł. Sąd Okręgowy uznał bowiem, iż dla powstania prawa do otrzymania dopłat wystarczy dokonanie przez producenta sprzedaży zboża, niezależnie od przestrzegania zasad prowadzenia i dokumentowania skupu. Taka wykładnia oświadczeń woli narusza treść art. 65 § 1 i § 2 k.c., gdyż nie uwzględnia celu gospodarczego, jaki powódka, realizując skup zboża, w oparciu o umowy na skup, których zawarcie i wykonanie było niezbędne dla otrzymania przez producentów dopłat, chciała osiągnąć. Zgodnie z § 19 ust. 2 umów na skup zboża w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża lub nieprawidłowości w wyliczeniu należnych producentom dopłat, niezależnie od konsekwencji opisanych w ust. 1 Agencja mogła zażądać od przedsiębiorcy równowartości nienależnie wypłaconych producentom dopłat wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od daty dokonania wypłaty dopłat. Już z treści powyższego postanowienia umów wynika, iż dopłaty wypłacone na podstawie nieprawidłowej dokumentacji, a za taką bezspornie należy uznać dokumentację sfalszowaną, strony uznawały za nienależne, co oznacza, iż nie istniało zobowiązanie powódki do wypłacenia producentom rolnym stosownych kwot. Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym apelację podziela pogląd prawny Sądu Apelacyjnego w Warszawie,

wyrażony w uzasadnieniu wyroku z dnia 18 maja 2010 r., I ACa 241/10 k-1105-1107, który dotyczył roszczenia powódki o zwrot wypłaconych dopłat dochodzonych przez Agencję Rynku Rolnego przeciwko pozwanej jako następcy prawnemu przedsiębiorcy skupowego (...) spółki z o.o. z siedzibą w W. w wysokości 127 500 zł, a więc części dopłat objętych pozwem w rozpoznawanej sprawie, iż fakt fałszowania dokumentów był wystarczający do żądania zwrotu dopłat, gdyż według umów zawieranych z przedsiębiorcami skupowymi nie było istotne, czy w ogóle doszło do sprzedaży zboża. Dopłaty przysługiwały bowiem, nie za każdą transakcję sprzedaży zboża, ale transakcję na warunkach skupu, a warunki te przewidywały sporządzenie prawidłowej dokumentacji. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w przypadku powiązanych stosunków zobowiązaniowych, Sąd dokonując wykładni oświadczeń woli złożonych przez: producenta, Agencję Rynku Rolnego i przedsiębiorców skupowych, musi mieć na uwadze, iż nie mogą one być ze sobą sprzeczne, a więc odmienne w sytuacji, gdy pozwanym o zwrot dopłat jest przedsiębiorca skupowy, a inne gdy adresatem roszczenia będzie producent rolny. W ocenie Sądu Apelacyjnego wadliwa jest, przyjęta przez Sąd Okręgowy koncepcja rozstrzygnięcia, która w rezultacie oznacza, iż naruszenie zasad skupu przez przedsiębiorcę skupowego, w wyniku niezgodnego z prawem działania wspólnie i w porozumieniu z producentem w celu wyłudzenia dopłat, w żaden sposób nie ma wpływu na uprawnienie producenta do otrzymania dopłat.

Skoro pozwana spółka uzyskała dopłaty w wysokości 867 500 zł na podstawie sfałszowanej dokumentacji, to otrzymane przez nią świadczenie należy uznać za nienależne w rozumieniu art.410 § 2 k.c., gdyż Agencja Rynku Rolnego, spełniając je na rzecz pozwanej w ogóle nie była zobowiązana, zatem może domagać się jego zwrotu na podstawie art.405 k.c. w zw. z art.410 § 2 k.c.

Należy jednak mieć na uwadze, że według stanu na dzień zamknięcia rozprawy Agencja uzyskała już zwrot od przedsiębiorców skupowych (pismo powoda k- 1628-1646, wyciszenie k- 1642). dopłat z wypłaconej kwoty 867 500 zł do wysokości 767 500 zł wraz z odsetkami.

W rozpoznawanej sprawie mamy do czynienia z sytuacją, gdy kilka osób na podstawie odrębnych, chociaż powiązanych ze sobą, stosunków prawnych jest zobowiązanych do spełnienia w całości tego samego świadczenia wobec jednego podmiotu, a brak jest przepisu, który przewidywałby ich solidarną odpowiedzialność. Jeśli kilka osób z odrębnych, samodzielnych podstaw prawnych, jest zobowiązanych do spełnienia tego samego świadczenia na rzecz tej samej osoby, ich sytuację trzeba oceniać w kategoriach zobowiązania in solidum. Odpowiedzialność in solidum (solidarność nieprawidłowa) występuje wówczas, gdy wierzyciel może dochodzić swego roszczenia od kilku osób, lecz na podstawie odrębnych stosunków prawnych, jakie go łączą z poszczególnymi podmiotami. Do przypadków odpowiedzialności in solidum stosuje się w drodze analogii przepisy o zobowiązaniach solidarnych. Uprawniony może dochodzić roszczenia od jednego lub wszystkich zobowiązanych, a zaspokojenie przez któregośkolwiek z dłużników zwalnia pozostałych (art. 366 § 1 k.c.), przy czym aż do zupełnego zaspokojenia wierzyciela wszyscy dłużnicy pozostają zobowiązani (art. 366 § 2 k.c.). Pozwala to jednak wierzycielowi, tak jak w przypadku zobowiązań solidarnych, na uzyskanie tylko jednego świadczenia (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 1956 r., 3 CR 1281/54, OSP 1957, nr 1 , poz. 31 i z dnia 18 grudnia 1968 r., II CR 409/68, OSN 1969, nr 11, poz. 207, uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1974, III CZP 75/73, OSN z 1974, nr 7-8, poz. 12 i z dnia 21 października 2015 r., III CZP 70/15, LEX nr 1814295 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 1997 r., II CKU 78/97, LEX nr 32276).

Pełnomocnik pozwanej na rozprawie apelacyjnej twierdził, iż od producenta rolnego, czyli pozwanej spółki dochodzi, na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu, zwrotu dopłat, natomiast od przedsiębiorców skupowych jego mocodawca otrzymał, na podstawie umów na skup zboża, zwrot w wysokości 767 500 zł nie dopłat, ale kar umownych, a więc nie to samo, ale inne świadczenie. Stanowisko to nie jest trafne. W załączonym do akt sprawy wyroku dnia 15 października 2008 r., I CSK 154/08, k- 1098 -1100v, wydanym z powództwa Agencji przeciwko (...) spółce z o.o. w W., a więc jednemu z czterech przedsiębiorców skupowych, któremu pozwana spółka zbyła zboże, Sąd Najwyższy stwierdził, iż świadczenie z § 19 umowy na skup zboża zawartej z przedsiębiorcą skupowym, który przewidywał możliwość dochodzenia przez Agencję wypłaconych dopłat, w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża wskazuje, że strony nie odwołały się do instytucji kary umownej, ale w ramach swobody kontraktowej mogły przewidzieć odpowiedzialność strony pozwanej o charakterze gwarancyjnym, zobowiązującą ją w sposób wiążący do zwrotu wypłaconych dopłat w razie stwierdzenia, że nie

wykonała ona obowiązek właściwego dokumentowania ilości i jakości skupowanego zboża. Postanowienie umowne tej treści jest zbliżone do ustanowienia kary umownej, mimo, że kara umowna nie została zastrzeżona.

W rezultacie należało przyjąć, iż Agencja Rynku Rolnego dochodziła w różnych procesach cywilnych tego samego świadczenia na innych podstawach prawnych, od przedsiębiorców skupowych na podstawie umów na skup, czyli żądała wykonania umowy – spełnienia zastrzeżonego w umowie świadczenia o charakterze gwarancyjnym, a od pozwanej spółki, czyli producenta rolnego, w oparciu o przepisy regulujące zwrot nienależnego świadczenia.

Skoro przedsiębiorcy skupowi zwrócili już Agencji Rynku Rolnego dopłaty w wysokości 767 500 zł, to zobowiązanie pozwanej w tym zakresie wygasło, a do zwrotu pozostała jedynie kwota 100 000 zł.

Pozwana spółka podnosiła, pismo procesowe k- 1640, iż nie jest zobowiązana do zwrotu żadnej kwoty pobranej z tytułu dopłat, ponieważ wypłacone środki zostały wykorzystane na utrzymanie firmy, pracowników, dalszą działalność produkcyjną, zakup nawozów, na bieżącą działalność (dowodów zeznania przesłuchanego w charakterze strony pozwanej prezesa zarządu Z. W. (1) k 1237).

Art. 409 k.c., który stanowi, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu, znajduje zastosowanie do zwrotu świadczenia nienależnego poprzez odesłanie z art. 410 § 1 k.c. Wzbogacony nie odpowiada tylko za takie zużycie przedmiotu wzbogacenia, które definitywnie likwiduje wzbogacenie, czyli zużycie bezproduktywne., a ciężar wykazania zużycia korzyści spoczywa na wzbogaconym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., II PK 272/09, Lex nr 622203 i z dnia 2 lipca 2012 r., I PK 46/12, Lex nr 1216838). Jeżeli w miejsce korzyści wzbogacony uzyska surogat, do wygaśnięcia obowiązku zwrotu konieczne jest zużycie surogatu. Nie wystarczy więc samo wyzbycie się korzyści. Jeśli w zamian za zużytą korzyść wzbogacony uzyskał do swojego majątku jakąkolwiek inną korzyść majątkową, np. mienie lub zwolnienie z długu, który w ten sposób spłacił, to nie można uznać, że nie jest wzbogacony, bowiem w wyniku dokonania tego wydatku w jego majątku pozostaje korzyść w postaci zwiększenia aktywów lub zmniejszenia pasywów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2008 r., I PK 247/07, Lex nr 465977). Wszelkie zatem wypadki wyzbycia się korzyści połączone z zaoszczędzeniem sobie wydatków z własnego majątku przesłanki tej nie wyczerpują. Spłata własnego długu, chociaż prowadzi do wyzbycia się części środków pieniężnych, które składają się na przedmiot nienależnego świadczenia, nie wpływa na umniejszenie stanu wzbogacenia, skoro przez zapłatę długu zmniejszyły się pasywa, a tym samym nastąpił wzrost majątku wzbogaconego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 13 września 2013 r., I ACa 389/13, Lex 1392088). Ponieważ strona pozwana nie wykazała faktu zużycia korzyści w sposób bezproduktywny, to nadal obciąża ją obowiązek zwrotu pobranych dopłat w wysokości 100 000 zł.

Roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia staje się wymagalne w terminie, w którym powinno być spełnione zgodnie z art. 455 k.c. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopad 2009 r., III CZP 102/09, OSNC 2010/5/75). Sąd Apelacyjny uznaje, że kwota 100 000 zł powinna zostać zapłacona wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie (art. 481 § 2 k.c.), które należą się od dnia 24 stycznia 2006 r. do dnia zapłaty. W dniu 16 stycznia 2006 r. pozwana otrzymała wezwanie do zapłaty k- 88 kwoty dochodzonej pozwem, z zastrzeżeniem, iż spełnienie świadczenia powinno nastąpić w terminie 7 dni, który upłynął w dniu 23 stycznia 2006 r. Zatem oddalenie powództwa o zasądzenie odsetek od kwoty 100 000 zł za okres od dnia 19 stycznia 2003 r. do dnia 23 stycznia 2006 r. było prawidłowe., a apelacja w tej części bezzasadna.

Uznając apelację za częściowo uzasadnioną Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym częściowo w ten tylko sposób, że zasądził od Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W. kwotę 100 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 24 stycznia 2006 r., z tym że od dnia 1 stycznia 2016 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie - do dnia zapłaty. Wydanie wyroku reformatoryjnego w zakresie rozstrzygnięcia o roszczeniu głównym spowodowało konieczność ponownego rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za pierwszą instancję.

Jeśli chodzi o koszty postępowania przed Sądem pierwszej instancji, to wskazać należy, iż ich wysokości co do zasady została błędnie ustalona. Faktycznie bowiem koszty te wyniosły łącznie 51 090 zł. Powódka wydatkowała 16 200 zł, w tym 7200 zł jako koszty zastępstwa prawnego za pierwszą instancję, 5 400 zł koszty zastępstwa prawnego za drugą instancję, 3600 zł koszty zastępstwa prawnego za postępowania zażaleniowe. Pozwana wydatkowała łącznie 34 890 zł, w tym 15 zł opłata skarbową od pełnomocnictwa, a nie 17 zł, jak przyjął Sąd, 7200 zł jako koszty zastępstwa prawnego za pierwszą instancję, 5 400 zł koszty zastępstwa prawnego za drugą instancję, 3600 zł koszty zastępstwa prawnego za postępowania zażaleniowe, 10 000 zł częściowo uiszczona opłata od apelacji oraz opłata od zażalenia w kwocie 8 675 zł. Powództwo ostatecznie zostało uwzględnione co do kwoty 100 000 zł, czyli w 11,52%, a oddalone 88,48%. Oznacza to, że powódka powinna ponieść 88,48 % ogółu kosztów postępowania, czyli 45 204,43 zł (51 090 zł x 88,48% = 45 204, 43 zł). Faktycznie wydatkowała mniej, bo 16 200 zł, czyli różnicę 29 004 zł (45 204,43 zł – 16 200 zł = 29 004 zł) zwraca pozwanej. Dlatego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok punkcie drugim w ten sposób, że zasądzoną od Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W. na rzecz Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. tytułem zwrotu kosztów procesu kwotę 22 617 zł podwyższył do kwoty 29 004 zł. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania nie jest bowiem objęte zakazem reformationis in peius.

Jeśli chodzi o nieuiszczone koszty sądowe to wynosiły one 78 350 zł, (nieuiszczona opłata od pozwu 44 975 zł k-1 i nieuiszczona część opłaty od apelacji 33 375 zł k-1404). Skoro powództwo zostało uwzględnione w 11,52 %, to pozwaną obciąża obowiązek poniesienia takiej części nieuiszczonych kosztów sądowych, czyli 78 350 zł x 11, 52 % = 9 026 zł i taką kwotę należało pobrać na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 113 u.k.s.c. W pozostałym zakresie koszty te powinny obciążać Agencję co do kwoty 69 324, 08 zł, ale z uwagi na fakt, iż w chwili wytaczania powództwa Agencja korzystała z ustawowego zwolnienia od obowiązku uiszczania opłat sądowych - kosztami tymi obciążono Skarb Państwa. Dlatego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie trzecim w ten sposób, że nakazał pobrać od Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie kwotę 9 026 zł tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych, a w pozostałej części kosztami tymi obciążył Skarb Państwa – Sąd Okręgowy Warszawa Praga w Warszawie.,

W pozostałej części apelacja jako bezzasadna została, na podstawie art. 385 k.p.c. , oddalona.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny rozstrzygnął na podstawie art. 100 k.p.c. w związku z art. 108 §1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., zasądzając od Przedsiębiorstwa Rolnego (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w W. kwotę 841 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego. Koszty postępowania apelacyjnego wyniosły łącznie 54 175 zł, z czego pozwana wydatkowała 5 400 zł , a powódka 48 775 zł (opłata od apelacji 43375 k -1894 i koszty zastępstwa prawnego 5 400 zł). Apelacja została oddalona w 88,48%, co oznacza, iż apelującą obciąża obowiązek poniesienia takiej części kosztów postępowania (54 175 zł x 88,48% = 47 934,04 zł), a skoro Agencja Rynku Rolnego poniosła kwotę wyższą, bo 48 775 zł, to różnicę 841 zł (48 775 zł – 47 934,04 zł = 840,96 zł w zaokrągleniu 841 zł), ma obowiązek zwrócić jej pozwana.

Przy obliczaniu kosztów postępowania za pierwszą instancję uwzględnione zostało także wynagrodzenie pełnomocników stron w wysokości po 5 400 zł , tj. jednokrotna stawka minimalna, z tytułu kosztów zastępstwa prawnego poniesionych w postępowaniu apelacyjnym. Wymaga podkreślenia, że przepis § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, mający zastosowanie przy ocenie stawki opłat w tej sprawie, określa stawki minimalne za prowadzenie spraw w postępowaniu apelacyjnym przed sądem apelacyjnym, a nie za udział w kolejnych rozprawach przed tym sądem. Dlatego podkreślenia wymaga, że przed Sądem Apelacyjnym prowadzona była przeciwko pozwanej jedna sprawa w postępowaniu apelacyjnym, a oceny tej nie neguje okoliczność, że Sąd ten orzekał dwukrotnie w tej samej sprawie w toku jednego postępowania apelacyjnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2011 r., IV CZ 109/10, LEX nr 811874). Natomiast Sąd Apelacyjny uznał, iż z uwagi na fakt, iż postępowanie w sprawie toczyło się prawie ponad 10 lat. Akta sprawy są obszerne, ponieważ liczą ponad 10 tomów, w postępowaniu apelacyjnym pełnomocnicy obu stron brali czynny udział, doszło do założenia obszernych pism procesowych, co oznacza, iż

nakład ich pracy był znaczny, dlatego za zasadne uznano przyznanie im wynagrodzeń w wysokości podwójnej stawki minimalnej, co spowodowało konieczność uwzględnienia w rozstrzygnięciu o kosztach postępowania apelacyjnego, oprócz już zasądzonej przez Sąd Okręgowy kwoty, dalszych kwot po 5 400 zł

Edyta Jefimko Dorota Markiewicz Anna Strączyńska